
О ОВОМЕ ИЗДАЊУ

Путопис *Ниш и нишке знамениџосџи* написан је у лето 1882. године, за вријеме Живановићевог боравка у Нишу гдје је био одређен за наставника на учитељским предавањима. Подстакнут првим сусретом са овим градом, његовим људима и поднебљем, аутор је своје записе најприје штампао у наставцима у београдском листу *Уст̄авности*, да би наредне 1883. године рукопис био објављен и као посебна књижица у издању Штампариие код Светог Саве у Београду. Иза тога дјело је публиковано у још једном наврату, 1958. године, у књизи изабраних дјела Живана Живановића *Србија у райџовима*, у редовном колу Српске књижевне задруге (књига 342), у избору и редакцији Живка Милићевића, али са недопустивим изостављањима дијелова текста, који су били непожељни за тадашњу комунистичку идеологију. Наше издање у потпуности је приређено за штампу према књизи из 1883. године, уз неопходна правописна осавремењивања и поправке словних и графичких грешака.

др Горан Максимовић

Искуство, знање и љубав према новоослобођеним крајевима водили су перо Живана Живановића да напише књигу *Ниш и нишке знамениџосџи*. Не скривајући емоције, уз ослањање на чињенична сазнања, открива и њему непознато духовно благо, културну ризницу и цивилизацијску раскош града Ниша и његовог окружења.

Живановић педантно бележи запажања о црквама које обилази, описује град и значајне зграде, бележи податке о споменицима, виђењим Нишлијама, важним историјским моментима и сведочења учесника, осликава карактер, изглед и живот Нишлија и Нишлијки одмах после ослобођења од Турака.

Његове речи покушали смо да поткрепимо знаним једновременим цртежима које су начинили истакнути истраживачи наше прошлости:

Феликс Каниц, Михаило Валтровић, Драгутин Милутиновић.* Некако у то време боравећи у Нишу, неретко са угледним професорима европских универзитета, они својим цртежима потврђују тачност Живановићевих запажања. Нешто касније, од дворског фотографа краља Милана па све до краја XIX века, захваљујући новој техници, до данас сачувани фотографски записи откривају тачност Живановићевих речи и прецизност цртежа знаменитих истраживача. Пред нама се ређају слике сувременог Ниша које је Живановић видео, или, пак, могао видети.

Речи и слика воде нас кроз другу половину XIX века. То је време када је Ниш, захваљујући ослободилачком заносу Нишлија, од оријенталне касабе прерастао у европски град. Нишлије се окрећу европском начину живота, обичајима и манирима. Из Ниша нестају турски ћепенци и кривињаре. Плански се гради по угледу на оновремене европске градове. Долазе у Ниш књижевници, уметници, научници. Захваљујући њима ми данас можемо осетити духовну атмосферу и сагледати историјске околности непосредно пре и после ослобођења Ниша од Турака. Њима у спомен и у славу свим неумрлим јунацима суграђанима који су својом мученичком смрћу допринели ослобођењу Ниша од Турака намењено је ово поновљено издање књиге Живана Живановића коју завршава речима: “Ми смо учинили своју дужност! А сваки ће нараштај имати своје дугове.”

Миша Ракоција

* Порекло илустрација: Ф.Каниц, *Србија-земља и сјановништво*, Београд 1985; Д. Милутиновић, М. Валтровић, *Извештај уметничком одбору српског ученог друштва*, ГСУД XLVIII, (Београд 1880); М. Ристић, *Историја града Ниша*, Ниш 1937; М. Ракоција, *О значају истраживања сјарина Драгутина Милутиновића и Михаила Валтровића у области Ниша и Нишавља*, у: *Исти, Славни град Ниш-на крстоујини векова*, Ниш 1997, са литературом; *Енциклопедија Ниша*, Историја, Ниш 1995; *Нишки зборник* 1 и 4, (Ниш 1973/7); Љ. Соколовић, В. Димитријевић, *Сјари Ниш*, Ниш 2003; М. Ракоција, *Културна ризница Ниша*, Ниш 2001.